

SIRKKU RONTU

Ahti Kajola. Tauko. Ahti Kajola. Tauko. Ahti Kajola — —

Taas nimi kertautui järjettömästi mielessä. Oma nimi ja kuitenkin se oli muuttunut selittämättömän vieraaksi. Siinä oli jotain outoa ja kammottavaa. Se oli ikäänkuin repeytynyt irti isännästä ja jatkoï itsenäisenä, mihinkään kuulumattomana olemistaan. Se kiemurteli kuin sisiliskon katkennut häntä aivan lähellä irrallisena ja uhkaavana.

Siihen täytyi tarttua kiinni. Piti hokea nimeä ja yrittää tajuta — se olen minä. Ja kun sen tajusi, minä tuli vieraaksi ja kammottavaksi, irtosi sekin erilliseksi. Kuka jäi jäljelle, kuka tarkkaili?

Taas tällaisia sairaita ajatuksia, laukkaavia ja näännyttäviä kuin huohotusta sisältä. Hätäistä kauhua ja kuitenkin ulkonaisesti oli pysyttävä täysin rauhallisena, oli jaksettava olla niinkuin mitään ei tapahtuisi.

Toimistohuoneen räikeänkirkkaista kattovalaisimista kylmä, selkeä valo lankesi tasaisena piirustuspyödlle. Äänettöminä kartanpiirtäjät tekivät työtään. Tunnontarkkaa ja huolellista näpertelyään.

Kirjoituskoneen nopea ja joustava nakutus huoneessa katkesi odottamatta.

Ahti Kajola nousi paikaltaan, tuoli kolahti. Hän tyrkkäsi sitä tahallaan noustessaan. Hänen täytyi rauhoittua. Piti koettaa kestää vielä vähän aikaa.

Pari tuntia tai ehkä vain tunnin. Niin juuri — tunnin, se ei ollut mahdotonta. Piti vain keskittyä tuohon ajatukseen: enää tunti. Ei saanut vääntää sitä: vielä tunti.

Paras lähteä toisiin huoneisiin, kävellä ympäri laitosta. Jutella jostain. Samantekevää mitä ja kenen kanssa. Tässä piirustushuoneessa, missä hänen työpöytänsä oli, tuntui sietämättömän painostavalta. Ahdisti niin, että kurkusta kuristi.

Nuo itseensä tyytyväiset ihmiset, päivästä toiseen niitä piti katsella. Hän vihasi heitä, inhosi niin, että ei taas jaksanut katsoa niiden työntekoa.

Piirsivät. Piirsivät loputtomasti ja välillä juorusivat. Mallikelpoisia nuoria ihmisiä, ei niillä kädet nykineet ja tärisseet, nytkähdelleet kesken viivan vetoja.

Tottakai niitten kartoista tuli esimerkillisen siistejä. Suorat suoria ja käyrät käyriä, hyi saatana, saivartelihoita ne kaikki olivat.

Mitä tuo karttojen piirtäminen muka muuta oli kuin tylsistyttävää ja pikkutarkkaa hiustenhalkomista. Mitätöntä ammattityötä, kyllä hän itse sen tiesi. Kartanpiirtäjäksi hänkin oli tähän laitokseen tullut, siitä oli jo puoli vuotta.

Puoli vuotta — kuusi kuukautta — niin kauan hän jo oli sietänyt tätä kaikkea. Noita kuvottavia ihmisiä, koko tällaista typerää laitosta.

Ensimmäinen kuukausi oli jotenkuten mennyt. Paikan hän oli onnistunut saamaan aika kätevästi, olihan hänellä hyvät paperit. Kyllä hän oli ollut pätevä kartanpiirtäjä, suorittanut kurssin parhain mahdollisin arvosanoin.

Oli ollut. Niin, juuri niin, jos kuka tahtoi tietää.

Siitä oli jo pitkä aika kun hän oli kurssin käynyt.

Joskus ennen sitä.

Ei.

Ei saanut ajatella. Kehä piti murtaa, piti keskittyä. Piti osata suunnata ajatukset johonkin muuhun.

Sitten täällä kuukauden kuluttua piirtäminen alkoi olla lähes mahdollonta. Voi helvetti miten kädet joskus nykivät. Yhdeksi sotkuksi siinä menivät kynät ja kädet ja värit ja paperit. Tahroja oli joka puolella kartoissa.

Aluksi hän yritti korjailla jälkiä, raaputti ja piirsi uudelleen. Turha vaiva, seuraavat tahrat olivat jo tulossa. Ne ryntäsivät kuin ilkkuriset paholaiset piilostaan ja ilkkuvina, kihisevinä laumoina levittäytyivät jääkylmänä ja armottomana kiiltävälle paperinpinnalle. Korjaamattomat mustat, punaiset, vihreät purot valuivat ja levisivät, sotkeutuivat toisiinsa ja tulvivat yli paperin laitojen työpöydälle.

Eikä hän voinut muuta kuin seisoa ja katsella niiden leviämistä, muodonmuutoksia.

Sitten esimies oli huomannut asian.

Tietysti tuli siihen selän taakse vakoilemaan, pysähtyi ja ehti nähdä kaiken. Ihmetteli ja katseli mietteliäänä sotkettuja arkkeja.

Seurasi puhuttelu.

Ahti Kajola valitteli nöyränä, kyllä hän sen osasi tehdä. Oikein liikkuvasti, hän oli taitava siinä. Niin kaunopuheinen, että hän oli vähällä itsekin uskoa juttuihinsa.

Hän kun oli niin sairas. Ei, ei mitenkään vakavasti tosin, mutta kuitenkin sen verran, että kädet tahtoi joskus vähän vapista. Hetkittäin oli vaikea piirtää, sattuihan sitä sellaista, mutta kyllä se menisi ohi, menisi varmasti. Kun hän nyt vaan ei menettäisi paikkaansa, hänellä oli kolme lasta, perhe elätettävänä. Juu — ei vaimo ollut töissä, ei päässyt lasten takia. Kaksi oli vielä kotona, vanhin vasta koulussa ja pienihän sekin oli. Niin, kolme lasta. Todennäköisesti ei kestäisi kauan kun hän olisi taas kunnossa. Ehkä viikon verran, pari korkeintaan siihen menisi. Kyllä hän pystyisi sen aikaa jotain muutakin tekemään, konekirjoituksessa hän oli — no niin, ainakin nopea ja huolellinen. Kirjasto esimerkiksi pitäisi ehdottomasti järjestää kuntoon.

Ahti hieroi käsiään ja huomasi kumarteleavansa. Hyvinhän se sujui,

hän tiesi onnistuneensa aika hyvin.

Esimies osoitti hänelle tuolia ja sanoi, että hän voisi jatkaa puhumistaan, vaikka istuikin ja esimies kysyi:

— Mikä se teidän sairautenne oikein on?

Nyt oli pakko keksiä jotain uskottavaa.

— Minä — niin, on ollut tuollaista vatsakatarria. Vatsa on huonossa kunnossa, se on krooninen juttu nykyisin, aika ajoin on kipujakin, melko tuskallisiakin joskus. Lääkärin mielestä olen kyllä tietysti työkykyinen, eihän sitä nyt vielä tässä iässä vatsanpurujen takia — hehheh — pahempaa se olla pitää. Mutta nyt on vain sattunut niin ikävästi, että viime aikoina on ollut kaikenlaisia vaikeuksia kotona, kun tuo toimeentulo on niin kovin kehnoa. Ei aina voi valita ruokiaan, pitää syödä sitä, mitä sattuu halvemmalla saamaan. Suoraan sanoen on oltu puolinaläsäkin ja heikottaahan sekkin.

Esimies silmäili Kajolaa. Sairaalloisen näköinen se oli, eikä mies vielä vanhakaan ollut. Iho oli kellertävän kalpea, hampaat siivottoman hoitamattomat, posket kuopalla. Kasvot merkillisen ryppyiset ja silmissä jotain omituista. Tai ainakin se tuijotti kummallisesti koko ajan, niin jähmettyneesti, vai mitä se oli. Taisi olla aika pahana vatsakatarri, jos lie syöpä — sitähan se varmasti oli, niin tietysti. Sille vain ei ole vielä sanottu sitä.

Pitkän hiljaisuuden jälkeen esimies sanoi rauhallisesti ja hitaasti niinkuin hänellä oli tapana:

— Mietin nyt tätä teidän asiaanne vielä. Kutsun teidät huomenna uudelleen, nyt te voitte mennä — antaa sen piirtämisen olla tältä päivältä, kai sieltä jotain muuta tekemistä löytyy.

Kajola kumarsi. Toisen kerran vielä ovelta. Sitten hän poistui.

Ja koska esimiehellä sattui olemaan aikaa, hän syventyi tavanomaisesti perusteellisemmin pohtimaan tätä Kajolan tapausta.

Ei kai sitä miestä olisi tullut työhön otettua, näkihän sen päältäkin, että jotain outoa siinä oli, mutta kun muita hakijoita ei sillä hetkellä ollut ilmaantunut ja töillä oli kiire. Kun kysymyksessä oli ihan tilapäinen työsuhte, oli hän voinut Kajolankin ottaa.

Se kun oli jo silloin paikkaa hakiessaan, kun tuli näyttäytymään, selitellyt ummet ja lammet ja olihan se ilman työtä ja perheenelättäjä. Muita hakijoita kun ei ollut, niin minkä sille voi, ei sillä palkalla parempaakaan olisi saanut, vaikka olisi valinnan varaakin ollut. No jaa — tietysti lähimmäisen auttaminen uskovaiselle ihmiselle sentään aina oli pohjimmiltaan omantunnon asia — piti antaa miehen vielä yrittää.

Kartanpiirtäjäksi siitä nyt tuskin tässä vaiheessa on, mutta kirjasto pitäisi tosiaan järjestää. Se oli hyvä ajatus, tarkasti näkyi katsellen

ympärilleen.

Puhelinsoitto katkaisi mietteet. Olikin tästä lähdeittävä kaupungille.

Niin, tuo Kajola. Olkoon nyt vielä toistaiseksi talossa, katsotaan sitten myöhemmin.

Tuosta ratkaisevasta päivästä oli kulunut jo kuukausia. Yhä edelleen Kajola oli laitoksen töissä. Kartanpiirtämisestä ei enää puhuttu mitään, sillä konekirjoittajana hän oli ilmiömäisen nopea ja kirjasto alkoi vähitellen tulla kuntoon sekin.

Eikä esimiehen seinien läpi näkynyt miten tälläkin hetkellä kesken kiireisintä työpäivää Kajola käveli piirustussalissa levoftomana edestakaisin

Toiset huoneessa vaihtoivat merkitseviä silmäyksiään. Taas se juoksenteli kuin häkkiinsä vangittu susi laidasta laitaan huonetta. Ei edes yrittänyt tehdä mitään. Viime aikoina näytti tulleen entistä rauhattomammaksi, ainakin näin aamupäivisin.

Kädet housuntaskuissa Ahti Kajola jatkoi kävelyään. Katsokoot ja tuijottakoot. Töllöttäkööt tuhertajat, mitä hän heistä piittäsi, kunhan vain piti varansa milloin esimiehen ovi aukeaisi.

Enää puoli tuntia, kolmekymmentä vaivaista minuuttia. Sitten.

Voi helvetti — helvetti — takoi aivoissa. Oli kestettävä vielä.

Kai tästä laitoksesta joutui pian lähtemään, sehän se oli edessä taas. Kuusi kuukautta hän oli jotenkuten pysynyt aisoissaan ja se olikin jo saavutus.

Yhtä kaaosta koko eläminen, harmaasta päivästä harmaampaan, vuodesta toiseen. Siitä lähtien kun kaikki rupesi luisumaan käsistä. Silloin kun se tuli tavaksi. Pakoksi.

Sopihan sitä nyyhkiä itsesäälistä, mutta mitä se auttoi.

Sotasairaalassa kaikki oli alkanut. Siitä ainakin sai tunnekylläisen selityksen, oli tukipylyvä mihin nojata ja heittää sen juurelle vaikka valtakunnan lipun makuualustaksi.

Tosin hän ei ollut haavoittunut, piru vieköön, että niin hieno vivahde puuttui tästä hänen muuten täydellisestä sankaritarustaan. Oli vain tullut rintamalla ihan tavallisesti keuhkokuume vilustumisen jälkeen ja sitten hän oli joutunut sotasairaalaan joukko-osastostaan. Kohta sen jälkeen ties mistä syystä ilmaantui äkillinen umpisuolentulehdus, niin että hän ei edes ehtinyt välillä toipumislomalle.

Samassa salissa sairaalassa oli ollut useita vaikeasti haavoittuneita. Leikattuja, tuskissaan kärtyyisiä tai hiljaisiksi masentuneita, sulkeutuneita, juroja, valittelevia tai kiroilevia, kuka mitenkin.

Miten kaikki oikeastaan juuri hänen kohdallaan alkoi, sitä Ahti ei enää tarkoin pystynyt muistamaan. Noissa oloissa joka tapauksessa an-

nettiin morfiinia melko helposti.

Miksi ei olisi? Tynkäjäseniä, joku ilkeästi vatsaan haavoittunut, leikkaukseen menijöitä, sieltä tulijoita, yöllistä valitusta. Miehekkyyden tavoittelu raukesi kaikennielevän kivun raadellessa, piti huutaa tuskasta. Sitä kaikkea oli kuunneltava yöllä ja päivällä.

Ahti ei tosin itse alkuaikoina saanut kovin monta kertaa morfiinia, leikkauksen jälkeen jonkin pistoksen. Mutta hänelle se riitti.

Tuska lieveni, ennen kokematon kevyt hyvinolontunne aukaisi uuden ja houkuttelevan portin. Jätti sen raolleen. Ja hän tuli rauhattomaksi siitä, kun toiset aina olivat hokemassa — koskee jumalattomasti, antakaa jotakin. Hänkin pyysi yhtenä iltana, vaikka ei ollut mitään kipuja; valehteli vain ja sai.

Ja sitten aina joku hoitaja antoi, ei sitä samalta kannattanut usein pyytää. Siinä oppi pian taitavaksi.

Jonain iltana hän yritti olla pyytämättä, sillä hän oli ruvennut pelkäämään omaa heikkouttaan. Mitä varten toisten esimerkki vaikutti niin herkästi häneen, mitä varten hänen oma tahtonsa aina liukeni toisten sanoihin ja huutoihin.

Mutta sitten alkoi toipumisloma ja Ahti uskoi selviytyneensä lopullisesti irti koko sairaalamaailmasta.

Sota loppui kun hän oli vielä toipumislomalla. Loman jälkeen hänen piti vielä palata yksikköönnsä ennenkuin heidät lopullisesti kotiutettiin.

Seitsemän vuotta sitten. Silloin toinen lapsi oli tulossa. Edellinen oli juuri ja juuri vuodenvanha. Kaikki oli muutenkin sekaisin, kun ei ollut rahaa ja mistä sitä työtä otti siihen hätään. Ei hänellä ollut edes kunnollista ammattia, mitä sitä kartanpiirtäjänä pystyi ansaitsemaan. Sai hän ajanoloon jonkinlaisen paikan, mutta työ tuntui vastenmieliseltä ja palkka oli keho, kun oli miehiä tarjolla armeijan vahvuuden verran.

Illat sitten kotona. Ahdasta asunnossa ja ainaista riitelemistä, lapset kiukuttelivat ja huusivat, vaimo nalkutti ja hän itse kiroili, räyhäsi joskus kuin holtiton, antoi vain tulla rähinää.

Sitten mietti lopun iltaa, että miten hänelle näin oli voinut käydä, miten se eläminen tällaiseksi oli mennyt. Olihan hän sentään pystyvä ja lahjakas, taiteilija hän oikeastaan oli, eikä mikään kartantuhrija.

Äh, liian suuria luuloja. Ei hän koskaan ollut saanut aikaan mitään mainittavampaa, ei edes ollut koskaan pystynyt itseään kunnolla elättämään, saati sitten perhettä.

Helvetti, silloin piti mennä ja juoda pää täyteen, että pääsi irti kaikesta. Niin sitä kuvitteli vähän aikaa.

Mutta sitten oli pakko myöntää, että vaikka hetkeksi sai tajuntansa hämärtymään, ei se mitään ratkaissut. Samat itsesyytökset ne aina

vain jauhoivat mielessä eikä kyllästymisen koko elämiseen hävinnyt yhtään minnekään.

Tottakai siitä juopottelemisesta kärsi sitten muu perhe. Vaimo oli kaikista huolistaan aina väsynyt ja koetti tehdä kotona kaikenlaisia töitä, mitä milloinkin sattui saamaan, mutta eihän siinä ollut mitään rauhaa, eikä aikaa. Oli muuttunut niin hiljaiseksi, syytti silmillään ja masentuneella olemuksellaan tai sitten saattoi joskus yllättäen puhjeta hysteerisesti kimittämään ja kirkumaan. Ahti rupesi tihentämään juomisen tahtia, muuta siitä ei seurannut.

Tällä hetkelläkin Ahti tajusi, että silloin vielä hänellä olisi ollut paluutie jossain. Mutta ei enää.

Kerran oli samaan seuraan, missä lie, sattunut tulemaan eräs entinen kaveri sotasairaalaista. Se oli jossain illan epäselvässä vaiheessa ruvennut puhumaan morfiinista. Se oli näyttänyt ruiskua, puhellut perusteilisesti ja vuolaasti pistotekniikasta, neuloista, mistä ainetta sai ja jauhanut aihettaan loputtomasti. Vähän väliä se jankutti sitäkin, että siellä silloin sairaalassa niin, joo — saatiin sitä molemmat, vai mitä?

Eikä Ahti hätkähtänytään, kun pisti neulan reiteensä. Siellä tuon kaverin nähden, oli menty yhdessä vessaan. Ei siinä mitään sen ihmeellisempiä harkitsemisia tarvittu, samapa tuo. Rappiollahan sitä jo muutenkin alkoi olla, ainakin hyvää kyytiä menossa ja hittoakos sitä jarruttamaan, antoi mennä. Kaveri ei edes sillä kerralla ottanut hintaa, pitihän sitä rintamatoveria auttaa. Ja saakelin hyvä apu olikin.

Tuli niin hyvä olla ja irtosi kaikesta.

Sen illan jälkeen ei ollut paluuta, eikä etsitty. Ainetta vain piti etsiä. Turha sitä oli kaunistella, niin se oli ja pysyi, tahtoi tai ei, ei ollut vallinnan varaa, kun ei tahtonut enää valita. Tärkeintä oli edes hetkeksi päästä eroon kaikista saatanan sotkuista joka puolella, ei niitä kuntoon saisi kuitenkaan ikinä, eikä ollut väliäkään, olkoot.

Ahti Kajola jatkoi kävelyään huoneessa. Katsoi välillä kelloa ja nyt — puoli tuntia oli kulunut.

Viimeinkin kello oli niin paljon, määräaika oli tullut. Hänen oli pakko pystyä kestäämään päivä sen suunnitelman mukaan, minkä aamulla teki, ainetta ei ollut loputtomasti taas tässä vaiheessa, sitä oli pakko säännöstellä.

Mutta nyt ei tarvinnut kitua enää hetkeäkään. Ruisku oli toisessa taskussa ja neulat ja pullo paperiin käärittynä toisessa.

Mihin se nyt ryntäsi, joku huomautti kun Kajola äkkiä hävisi ovesta. Taisi herätä kesken juoksuaan, jos lie keksinyt paremman tavan kuluttaa työaikaansa, ei tainnut enää toisten häiritseminen huvittaakaan.

Pitkän käytävän perällä oli pesuhuone, kaksi allasta, kaksi vessaa

koko henkilökunnalle. Paitsi esimiehelle, joka asioi yksityisvessassaan.

Ovi oli lukossa.

Kajola nyki, takoi ja riuhtoi ovea. Saakeli, että se juuri nyt oli varattu.

Koko aamupäivän hän oli odottanut tätä hetkeä, kestänyt ja kärsinyt, hillinnyt väkivalloin itsensä, kiemurrellut, piinautunut kuin rikki-repeytynyt mato — ja nyt ovi oli lukossa.

Helvetin idiootit telkeytyivät sinne tuntikausiksi ja lukitsivat ovet käytävään asti. Ei kai sitä kukaan kahta vessanpönttöä kerralla voinut käyttää, ovi piti jättää auki käytävään, kun ei kerran ollut kuin yksi pesuhuone. Hänen oli pakko päästä sisälle ja heti, ulos sieltä, ovi auki.

Hän iski nyrkillä oveen.

Se aukesi. Eräs naisvirkailija tuli ulos tupakka kädessä. Vilkaisi Kajolaa, ei sanonut mitään, katsoi vain uudelleen.

Kajola syöksyi sisälle, iski oven kiinni.

Viimeinkin, tulipas ulos tolvana. Kädet vapisivat, mutta siinä ne olivat jo esillä välineet — noin — meni hyvin.

Hetkisen kuluttua Kajola ilmestyi toimistohuoneen puolelle. Jäi istumaan pöydänkulmalle ja kuulosteli, mistä oltiin juttelemassa. Hän oli valinnut huoneen, missä oli eniten ihmisiä.

Vielä hän odotti, mutta se oli autuasta odottamista. Pian alkaisi vapautus. Sen tuleminen oli varmaa ja jo se tieto sähköisti tajunnan, keskusteleminenkin tuli niin vaivattomaksi.

Näitten tämän huoneen ihmisten kanssa saattoi jo jotain keskustellakin, aivan toista näiden kanssa oli kuin kartantuhrijoitten ja näpertelijöitten seurassa.

Täällä osattiin puhua muustakin kuin jonninjoutavista roskajutuista, joilla ei ollut mitään sen yleisempää merkitystä.

Vaikka oikeastaan — loppujen lopuksi tässä laitoksessa oli aika mukava olla töissä, ei ne ihmiset sen kummempia muuallakaan olleet. Varsinkin nyt tuo kirjaston järjestäminen oli kiinnostavaa, luokitteleminen, kortittaminen, siihen tarvittiin hyvää yleissivistystä. Ja muuta-kin kuin rutiinia, piti olla älykkyyttä.

Puolisen tuntia kului huomaamatta. Kajola puhui ja naureskeli, sanat tulvivat estottomasti, hän oli virkeä ja huoleton. Toiset näyttivät kuuntelevan mielellään, Kajolalla oli loputtomasti hyviä juttuja, se oli pakko tunnustaa, vaikka muuten ei miehestä olisi pitänytkään.

Ja sitten hän osasi vähin vedoin piirtää taitavia karikatyyrejä, noin vain nytkin osuvasti kuvasi sen eilen täällä toimistossa sattuneen kommeluksen.

Kuva kulki kädestä käteen, naurettiin ja hälistiin, se oli mahdot-

toman hyvä esitys. Joku hyssytteli olemaan vähän hiljemmin, ettei esimies kuulisi, jos sattui olemaan hiiviskelemässä, tähän aikaanhan se tavallisesti sitä teki.

Lopulta Kajola malttoi palata kirjoituspöytänsä luo. Työ oli jäänyt aamulla kesken, tuosta piti jatkaa.

Sormet alkoivat takoa nopeasti ja rytmikkäästi konetta, liuska liuskan jälkeen täyttyi ja ajatukset eivät harhailleet. Oli hyvä olla, niin kevyt ja vapaa.

Esimies tuli huoneeseen. Totesi yhdellä silmäyksellä, että kaikki olivat ahkerasti työssä, Kajolakin.

Oli se taitava konekirjoittaja silloin kun kirjoitti, eikä liehunut joka puolella. Kyllä se kirjoitti nopeasti ja melko virheetöntä tekstiä, taisi olla hyvä idea siirtää se näihin töihin. Konekirjoittaja, jolla olisi ollut tuo lyöntinopeus — niin, ei sitä tuolla Kajolan palkalla olisi saanut.

Esimies huomautti jotain yleistä ja yhdentekevää, kulki vain huoneen läpi. Sanojen sävystä tiedettiin, että hän oli ollut tyytyväinen näkemäänsä.

Työaika oli sinä päivänä jäljellä vielä parisen tuntia. Kajola tiesi saavansa kirjoituksensa valmiiksi ajoissa. Ja hyvä olikin, sillä hän kirjoitti puhtaaksi puhetta, jonka esimies pitäisi tänä iltana erään uskonnollisen yhdistyksen vuosikokouksessa.

Kajola naureskeli itsekseen puheen sisällölle. Kuivan asiallisesta esimiehestä ei olisi luullut löytyvän sellaista pateettista naiviutta. Sormissa suorastaan kihelmöi kun tuotakin lausetta kirjoitti: "Lähetystyö oli suurissa vaikeuksissa itä-Aasiassa, mutta Herran suosiollisella avustuksella saimme dollaritarpeen tyydytetyksi."

Jospa toiset kuulisivat tämänkaltaiset mehevät kohdat, kyllä riittäisi hauskaa pitkäksi aikaa. No, jääköön kertomatta tällä kerralla. Kirjoittuttaahan se kuitenkin vielä monta kertaa näitä puheitaan hänellä täällä työaikana, ehtihän niistä myöhemminkin toisille puhua. Saihan tässä nyt jo itsekseen virnuilla ja tänään se tuntui riittävän.

Huomiseksi oli muuten vielä pullossa kahta annosta varten ainetta, piti miettiä milloin hän ne ottaisi.

Merkillisen tyhmiä nämä ihmiset täällä, kun eivät mitään huomaneet hänestä. Katsoisivat hölmöt edes hänen silmiään. Liikkumattomista, laajentuneista pupilleistahan sen näki. Vaan kun ei, ottivat täydestä kaikki mahasairaudet. Tosiaan, eihän tuo kunto hyvä ollutkaan, hähhäh.

Häähätys tuli vahingossa kovalla äänellä.

Joku kysäisi mikä se Kajolaa nyt niin riemastutti.

— Eihän tässä mikään. Hyvä mieli vaan, kun on kohta palkkapäivä. Tai jos ei ole, niin jotakin muuta mukavaa tiedossa, hähhäh.

— Liian syvämielteistä, joku naisista vastasi.

Kajola vajosi taas omiin ajatuksiinsa. Vielä ne olivat iluvia ja kevyitä. Kirjoitustyö tuli sopivasti valmiiksi ja hän kävi jättämässä sen esimiehen pöydälle.

Vähitellen miellyttävien ajatusten kuviot alkoivat repeillä, ilmaantui aukkoja. Se oli kai tuo sana "palkkapäivä", mikä sen aiheutti. Noista aukoista rupesi ammottamaan mustana ja jääkylmänä se totuus, että rahaa ei ollut. Huomiseksi oli vielä kaksi annosta morfiinia, sitten ei sitäkään. Kuulun pohjaa ei näkynyt, mutta sinne putoaisi varmasti, jos ei ylihuomenna niin jonakin toisena ylihuomisena, sen tiesi. Sekään ei enää merkinnyt mitään.

Ainoa, mikä kiinnosti, oli nyt tällä hetkellä raha.

Sitä oli saatava jostain ja vielä tänään. Lainaisikohan kukaan täällä?

Kajola liikahti tuoiltaan, nousi ylös ja meni taas toimiston puolelle. Jos pyytäisi joltain siellä. Kettulalta tai Kaariselta. Mutta ei kai ne antaisi, kun oli entisiäkin maksamatta.

Piti mennä kuiskuttelemaan kahdenkesken. Kettula sanoi heti ei.

Nyt oli enää Kaarinen jäljellä. Muilta ei saisi, sen hän tiesi. Niitten kitupiikkien taskusta ei saanut repimälläkään irti sen kummempaa kuin salmiakkipastilleja. Saatana, syökööt itse pastillinsa, ei niitä tarvitse tarjota, kun työkaverilta rahaa pyytää, ei se sillä ole hyvä, että työntää pastilliaskin toisen nenän alle ja mäkättää jotain valetta.

Kaarinen arvasi heti asian. Kuunteli ikävystyneenä, ei vastannut aluksi mitään. Taisi jo osata ulkoa selitykset.

Silti piti vielä yrittää.

Kajola ahtautui yhä lähemmäksi, supatti ja selitti lapset ja vaimon miten ne nyt näin loppukuussa, kun rahat oli lopussa.

Kuuli se pirulainen, mitä sille puhuttiin, tahallaan vain oli vastamatta. Oli muka tekevinään jotain. Asettelu luonnottoman hitaasti pape-reitaan laatikkoon, haki toiselta pöydältä lisää.

Kajolan teki mieli huutaa — annatko vai et — sano helvetin äijä ja äkkiä. Vai nielaisitko kielesi kirottu saituri ja pihistelijä.

Puhui se lopulta:

— Kuule — valitettavasti en nyt voi tällä kerralla. Ehkä joskus toiste kun — kun ei nyt sovi. Tuli vähän ylimääräisiä menoja ja muutenkin — — —

Valehteli saatana. Kajola pakottautui sanomaan: — Mikäpä siinä sitten. Kun ei, niin ei.

Sitten hän ryntäsi suoraan työpöytänsä luo, koetti rauhoittua.

Huomenna vielä kaikki oli hyvin. Koko päivä oli jäljellä, kahden annoksen päivä.

Rahaa täytyi yrittää hankkia jostain muualta. Pitäkööt penninsä nämä tylsimykset, löytyi sitä ihmisiä tämän laitoksen ulkopuoleltakin.

Kyllä hän kerjätä osasi, ryömisi kenen edessä tahansa. Tekisi sen oikein näppärästi ja joustavasti, oli sen suuntaista lahjakkuutta ainakin, syntyperäinen nilviäinen, voi helvetti.

Mutta vielä tänään ei ollut pakko alistua nuolemaan ketä tahansa, vasta huomenna. Raskas aalto lähenee, ahdisti. Rahaa ei ollut edes ruokaan, mutta pakkohan vaimon oli hankkia jostain syötävää lapsille, ei niitä voinut tappaa nälkään. Jos sitä joku yleensä oli tapettava, niin järkevinä olisi alkaa niitten isästä, hähhäh.

Pää lysähti pöydälle ja käsivarsiinsa painautuen Kajola nuokkui kirjoituskoneen vieressä. Hän vain kuunteli takomista päässä — mistä saisi rahaa — mistä saisi rahaa — mistä saisi morfiinia — millä rahalla — saisi — saisi — —

— Katso nyt, miten se taas lojuu tuossa, mikä ihme sitä vaivaa. On se kyllä päästään vialla tuo Kajola, kuiskasi eräs kartanpiirtäjistä vieressä työskentelevälle.

— Ja viime aikoina se on tullut ihan mahdottomaksi. Aamulla se ei ensin tee yhtään mitään ja sitten taas ennen poislähtöä se on tuollainen ihan omituinen. Päivällä vähän jotain kirjoittelee, jos ehtii siltä edestakaisin laukkaamiseltaan.

— Sillä on mikä lie vatsasairaus, Kettula kertoi. Kaikkia ne täällä pitääkin, sipisi toinen kätensä suojasta.

— Onhan sitä sääli, kun sillä on kolme lastakin, ei taida olla helppoa käydä töissä tuossa kunnossa, menisi sellaiselle lääkärille, että saisi edes sairauslomaa. Nyt se huomasi, että hänestä puhutaan —

Kajola nosti päätään. Juoruämmät taas sähisi ja sihisi. Sihiskööt. Eivätpähan tiedä.

Mitä jos kerran sanoisi niille vasten silmiä.

Sanoisi ihan hitaasti ja huolellisesti ja asiallisesti aivankuin esimiehen selkeällä äänellä:

— Hyvät naiset, älkää olko huolissanne. Minun sairauteni paranee yhdellä pistoksella. Yhdellä pienellä neulanpistoksella mukavuuslaitoksessa.

Mukavuuslaitoksessa — tosiaan, hähhäh.